

شرکت بورس کالای ایران

اقدامات انجام شده در خصوص گسترش
معاملات محصولات کشاورزی در بورس
کالای ایران (با تاکید بر اجرای ماده ۳۳ قانون
افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی)

مدیریت مطالعات اقتصادی
و سنجش ریسک

شماره و تاریخ ثبت:

۹۳۲۰۳

۱۳۹۲/۰۲/۰۹

فهرست مطالب

راهبردهای مهم در راستای ارتقاء ظرفیت بخش کشاورزی از طریق بورس کالای ایران.....	۳
۱. تجهیز و هدایت منابع به سمت بخش کشاورزی.....	۳
۲. ارائه روش قیمت تضمینی به عنوان جایگزین خرید تضمینی.....	۵
۳. ارائه ابزارهایی برای مدیریت نوسانات قیمتی.....	۱۰
۴. توسعه بازار نقدی محصولات کشاورزی.....	۱۱
پیشنهاداتی برای استفاده بهینه از ظرفیتهای بورس کالا جهت توسعه بخش کشاورزی.....	۱۲
پیوست- محصولات کشاورزی پذیرش شده در بورس کالای ایران و اطلاعات معاملات آنها.....	Error!

Bookmark not defined.

تجربه سال‌های اخیر بورس کالای ایران و تجربه جهانی بورس‌های کالایی نشان می‌دهد که با تعامل مناسب و شایسته نهادهای موثر، امکان ارتقاء ظرفیت بورس کالا در حوزه محصولات کشاورزی فراهم خواهد شد. بر همین اساس انتظار می‌رود که در سال‌های آتی هم از طریق نهادسازی‌هایی که در این حوزه انجام می‌شود و به تدریج فضای شفاف تعامل میان نیروهای بازار شکل می‌گیرد و نیز با ارتقاء تدریجی زیرساخت‌ها، سهم کالاهای کشاورزی به سطح مناسب و شایسته خود در بورس کالا دست پیدا کند.

بررسی تجربیات اقتصادهای نوظهور نشان می‌دهد که در این کشورها برای حمایت از بخش کشاورزی، بورس‌های کالایی نقش مهمی ایفا می‌نمایند. این امر دلایل متعددی دارد که برخی از آنها عبارتند از: بازار کارآمد برای محصولات کشاورزی اصولاً از طریق بورس‌های کالا شکل می‌گیرد و به عبارتی بهتر وظیفه کشف قیمت‌ها و از این رو سازماندهی نیروهای عرضه و تقاضا جهت تخصیص بهینه منابع به این نهاد بسیار مهم و اگذار گردیده است.

علاوه بر این در بورس‌های کالایی ابزارهای مالی مناسبی برای حل مشکلات نظام مبتنی بر بازار طراحی می‌گردد و از این رو توانایی بازار برای سازماندهی فعالیت‌های این بخش به نحو چشمگیری افزایش می‌یابد. همچنین در اکثر کشورها برنامه‌های حمایتی بخش کشاورزی از طریق بورس‌های کالایی اجرا می‌گردد. گذشته از آن، بورس‌های کالایی اطلاعات دقیق و ارزشمندی از بازار محصولات کشاورزی در اختیار سیاست‌گذاران این بخش قرار می‌دهد.

براساس تجارب موجود در سایر کشورهای دنیا، مشکلات موجود در بخش عرضه، تقاضا و توزیع، نوسان شدید قیمت محصولات، فساد پذیری و حجیم بودن محصولات، فصلی بودن تولیدات و وجود برخی پدیده‌ها همچون پدیده تار عنکبوتی در این بخش، فعالان بخش کشاورزی را به سمتی هدایت کرد تا ابزارهای معاملاتی جدیدی را به کار گیرند که بتوانند مشکلات مذکور را تا حدی تعدیل و مرتفع کنند.

همچنین بر اساس تجربیات جهانی محل راه‌اندازی چنین ابزارهایی بورس‌های کالایی هستند؛ این بورس‌ها با ایجاد نظام مالی پایدار، کاهش هزینه‌های معاملاتی، ساماندهی مناسب بازار و افزایش سرعت انتقال اطلاعات از بازار به تولیدکننده و مصرف‌کننده، بهبود مزیت‌های نسبی و ارتقای سطح کیفیت کالا تا رسیدن به استانداردهای بورس و پس از آن استانداردهای جهانی، گرایش سرمایه‌گذاری‌ها از بخش‌های غیرمولد واسطه‌گری به بخش‌های مولد و کاهش هزینه‌های مبادلاتی را در پی دارند.

تجربیات کشورها نشان می‌دهد که بورس‌های کالایی نقش مهمی در بهبود ظرفیت بازارهای محصولات کشاورزی دارند.

برخی از کارکردهای اساسی بورس های کالایی در حوزه محصولات کشاورزی عبارتند از:

- توانمندسازی فعالان بازار برای مقابله با نوسانات شدید قیمت؛
- توسعه بازار برای محصولات جدید پر ارزش که کشور در تولید آنها مزیت نسبی دارد؛
- توسعه بازارهای صادراتی مهم؛
- رعایت الزامات سازمان تجارت جهانی؛
- مطمئن ساختن خریداران و صادر کنندگان از کیفیت محصولات؛
- معرفی ابزارها و راه حل های جدید برای رفع چالش های نوظهور.

بورس کالای دالیان چین و بورس کالای هند در تلاش اند با کسب مجوز از نهاد ناظر بازار خود، با راه اندازی مشتقات آب و هوا، امکان پوشش ریسک شرایط آب و هوایی نامناسب را برای تولیدکنندگان فراهم نمایند. در بازارهای بین المللی ابزارهای دیگری وجود دارد که از جمله آنها می توان به مشتقه های حمل برای مدیریت ریسک حمل و نقل اشاره کرد.

راهبردهای مهم در راستای ارتقاء ظرفیت بخش کشاورزی از طریق بورس کالای ایران

در مجموع بورس کالا از طرق متنوعی می تواند در ارتقاء ظرفیت بخش کشاورزی موثر باشد. محورهای چهارگانه زیر از جمله راهبردهای مهم ارتقاء ظرفیت بخش کشاورزی از طریق بورس کالای ایران هستند:

- تجهیز و هدایت منابع به سمت بخش کشاورزی؛
- ارائه روش قیمت تضمینی به عنوان جایگزین خرید تضمینی؛
- ارائه ابزارهایی برای مدیریت نوسانات قیمتی؛
- توسعه بازار نقدی محصولات کشاورزی.

۱. تجهیز و هدایت منابع به سمت بخش کشاورزی

بورس هایی کالایی نقش حیاتی در تجهیز و هدایت منابع مالی دارند. قبض انبار و قراردادهای سلف و سلف موازی استاندارد از جمله ساز و کارهای تجهیز و هدایت منابع در بخش کشاورزی در حوزه بورس های کالایی هستند.

۱-۱) استقرار نظام انبارداری و سامانه صدور قبض انبار

با توجه به نااطمینانی های وسیعی که در بخش کشاورزی وجود دارد، بانکها و موسسات تأمین مالی کشور تمایلی به حمایت از این بخش و تأمین مالی کشاورزان ندارند. این در حالی است که یکی از مهم ترین اقدامات

بورس کالای ایران در حال حاضر تلاش برای راه‌اندازی سیستم قبض انبار با بهره‌گیری از تجربیات سایر کشورها است. قبض انبار هم اکنون یکی از مطمئن‌ترین ابزارهای مالی جهت پرداخت اعتبارات محسوب می‌گردد. در این حالت اعتباردهندگان (به طور مثال بانکها) به پشتوانه قبض انبار به عنوان تضمینی جهت باز پرداخت بدهی، به دارندگان آن یعنی کشاورزان منابع مالی پرداخت می‌کنند. در صورت نکول اعتبار گیرنده (کشاورز)، قبض انبار به راحتی با استفاده از مکانیزم بورس به قیمت روز نقد شده و اعتبار دهنده به طلب خود خواهد رسید.

به عبارتی بهتر استفاده از قبض انبارهایی که در بورس معامله می‌گردند فرایند پرداخت وام را به نحو چشمگیری تسریع بخشیده، هزینه‌های ارائه خدمات توسط اعتباردهندگان را کاهش داده و ریسک قیمت‌گذاری و نقدشوندگی را کاهش می‌دهد. بدین ترتیب با به‌کارگیری قبض انبار، امکان هدایت صحیح منابع بانکی در امور تولیدی به خصوص بخش کشاورزی که با مشکلات گسترده‌ای دست به‌گریبان است، فراهم گردیده و در کنار حمایت از تولید می‌توان به بهبود فرایند پرداخت منابع بانکی و کاهش مطالبات معوقه و همچنین تأمین مالی کشاورزان کمک نمود.

راه‌اندازی سیستم قبض انبار در وهله نخست نیازمند ساماندهی بخش انبارداری کشور است و از این‌رو توسعه این امر خود به خود به گسترش انبارداری و مشکلاتی که در این خصوص وجود دارد نیز کمک خواهد نمود. همانطور که می‌دانیم یکی دلایل اصلی حجم بالای ضایعات بخش کشاورزی نبود انبارهای مدرن جهت انبار محصولات کشاورزی است.

مزایای استفاده از قبض انبار

برهمن اساس برخی از مزایای استفاده از قبض انبار عبارتند از:

- ۱) کاهش هزینه ارائه خدمات توسط اعتباردهندگان؛
- ۲) کاهش ریسک قیمت‌گذاری و نقدشوندگی؛
- ۳) افزایش سرعت وام‌دهی؛
- ۴) عدم نیاز به ارائه تضامین بانکی برای انجام معاملات و در نتیجه تسهیل ورود کشاورزان به بورس کالای ایران؛
- ۵) افزایش حجم معاملات بخش کشاورزی در بورس کالای ایران؛
- ۶) افزایش درجه نقدشوندگی بازار محصولات کشاورزی در بورس کالای ایران؛
- ۷) استفاده از قبض انبار به عنوان ابزار تحویل در قراردادهای آتی؛
- ۸) رفع پیچیدگی‌ها و مشکلات فرایند تحویل.

۲-۱) توسعه قراردادهای سلف و راه اندازی قرارداد سلف موازی استاندارد

فصلی بودن درآمدزایی بخش کشاورزی سبب شده است که بسیاری از کشاورزان در فصولی که برداشت محصول ندارند با مشکل تامین مالی مواجه شوند. این مشکلات سبب می‌شود که اکثر آنها محصول خود را پیش از برداشت به قیمت‌های نازل به واسطه‌ها بفروشند. در نتیجه این واسطه‌ها، معادل مبلغی که کشاورز از برداشت محصول خود در یک سال بدست می‌آورد را در فاصله زمانی کوتاهی بدست خواهند آورد. وجود این افراد شکاف زیادی بین قیمت تولیدکننده و مصرف‌کننده ایجاد می‌نماید و در نتیجه حاشیه سود کشاورزان را کاهش می‌دهد. اما بورس کالای ایران با راه اندازی قراردادهای سلف و سلف موازی می‌تواند نقش مهمی در جهت تامین مالی کشاورزان داشته باشد.

مزایای قراردادهای سلف موازی برای بخش کشاورزی

برخی از مزایای اصلی استفاده از قراردادهای سلف موازی در بخش کشاورزی عبارتند از:

- ۱) تأمین مالی تولیدکنندگان؛
- ۲) افزایش نقدشوندگی معاملات؛
- ۳) پوشش ریسک بهتر برای فعالان بازار؛
- ۴) کشف قیمت لحظه ای برای محصولات؛

۲. ارائه روش قیمت تضمینی به عنوان جایگزین خرید تضمینی

در فرایند خرید تضمینی محصولات کشاورزی مشکلات و پیچیدگی‌هایی وجود دارد که از جمله آنها می‌توان به عدم اعلام به موقع قیمت تضمینی و عدم اعلام قیمت مناسب بر اساس شرایط بازار و در نتیجه آن عدم تصمیم‌گیری صحیح کشاورزان در مورد الگوی کشت و انتخاب نوع محصول (که سبب نوسانات قیمتی شدید برخی محصولات در برخی برهه‌های زمانی می‌شود)، وجود بروکراسی در فرایند خرید و ... اشاره نمود. اما با سیاست قیمت تضمینی که بر اساس آن قیمت محصولات کشاورزی در بورس کالا کشف شده و مابه‌التفاوت آن توسط نهادهای مرتبط پرداخت می‌گردد، زمان دریافت وجه کشاورز از فروش محصولاتش به حداقل زمان کاهش می‌یابد و همچنین بروکراسی ناشی از تعیین پیمانکاران و مشکلات دیگر که در فرایند خرید تضمینی وجود داشت رفع می‌گردد. به عبارتی بهتر این حرکت از سیاست خرید تضمینی به سمت سیاست قیمت تضمینی، یک بازی برد-برد برای کشاورزان و دولت می‌باشد: از یک طرف فرایند کشف قیمت، فروش محصول و دریافت درآمد برای کشاورز راحت‌تر و کاراتر شده و از طرفی دیگر کاهش بار مالی دولت و ارتقاء استانداردهای کیفی محصولات را در پی خواهد داشت.

۲-۱) اقدامات اجرایی در چارچوب الزامات ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی

قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سال ۱۳۸۹ تصویب شد و ماده ۳۳ آن به شرح ذیل است:

" از تاریخ تصویب این قانون، علاوه بر اجرای قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی، در قالب بودجه‌های سنواتی و اعتبار مصوب، سیاست قیمت‌تضمینی نیز برقرار می‌شود. بر این اساس تولیدکنندگان محصولات کشاورزی می‌توانند محصولات خود را در بازار بورس تخصصی کالای کشاورزی عرضه نمایند، در صورت کاهش قیمت بورس نسبت به قیمت تضمینی اعلام‌شده از سوی دولت، مابه‌التفاوت آن توسط دولت به تولیدکنندگان پرداخت می‌گردد. وزارت جهاد کشاورزی مکلف است هر ساله متناسب با شرایط تولید و بازار، محصولات تحت سیاست خرید و قیمت تضمینی را انتخاب و اعلام نماید. آیین‌نامه اجرائی این ماده حداکثر شش ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد." اما تنظیم و تصویب آیین‌نامه اجرایی آن تا تاریخ ۱۳۹۱/۰۸/۲۴ به طول انجامید و با تصویب این آیین‌نامه، تکالیف و وظایفی برای وزارت جهاد کشاورزی و بورس کالا ایجاد شد.

۲-۲) تدوین پیش نویس دستورالعمل اجرایی

شرکت بورس کالا نیز در راستای تسریع در اجرای آیین‌نامه مذکور و حذف مشکلات بخش کشاورزی، فراهم‌نمودن مقدمات اجرایی آن را در دستور کار قرار داد.

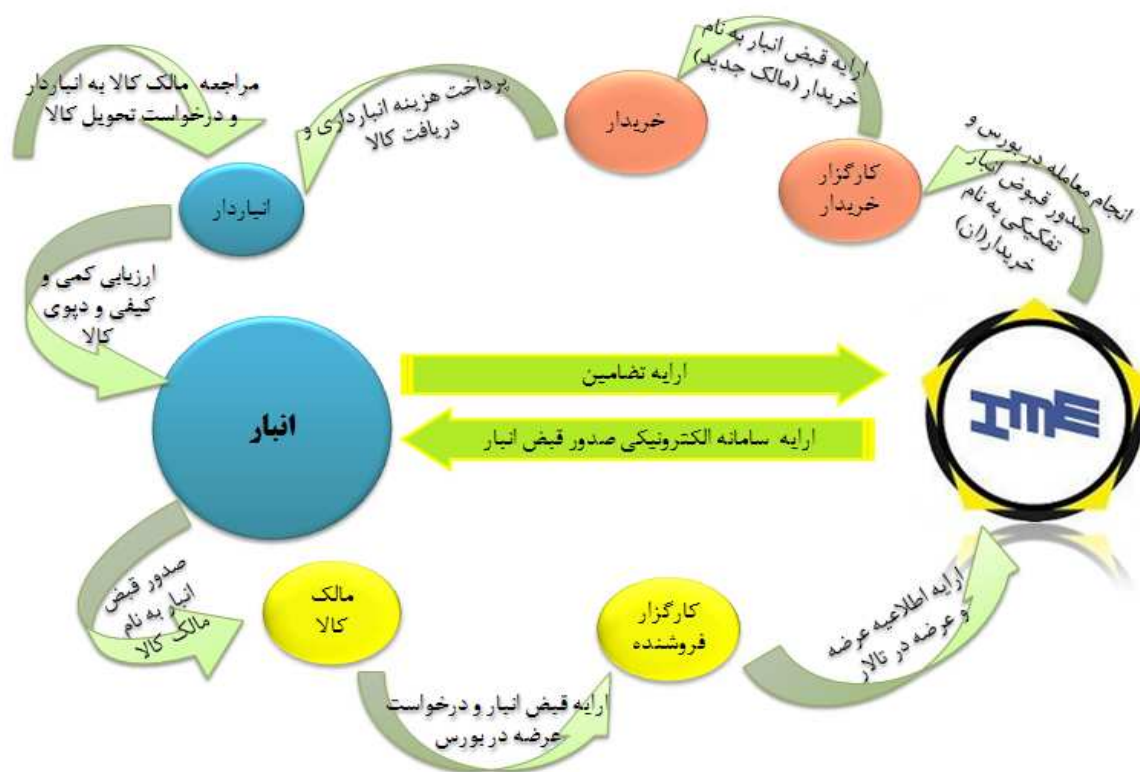
از این رو سناریوی اجرایی آیین‌نامه یادشده طی جلسات کارشناسی استخراج گردید. سناریوی اجرایی موردنظر در نمودار زیر نشان داده شده است.

در این سناریو مالک کالا به یکی از انبارهای پذیرش شده بورس کالا مراجعه نموده و درخواست تحویل کالا به انبار و صدور قبض انبار را به انباردار ارایه می‌نماید. انباردار متولی انبار می‌باشد که در واقع طرف قرارداد با بورس می‌باشد. انباردار نسبت به ارزیابی کمی و کیفی کالا اقدام نموده و در صورتی که کالا با استانداردهای اعلام شده بورسی منطبق باشد برای وی قبض انباری الکترونیکی از طریق سامانه الکترونیکی صدور قبض انبار ارایه نموده و تصویری از آن را جهت اطلاع به صاحب کالا ارایه می‌نماید.

مالک کالا به یکی از کارگزاران دارای مجوز معاملاتی در بورس کالا مراجعه نموده و درخواست عرضه‌ی کالای خود در بورس را به وی ارایه می‌کند. کارگزار به پشتوانه قبض انبار کالا را در بورس عرضه می‌نماید. کالای مذکور در بورس مورد معامله قرار گرفته و قبوض انبار جدیدی به نام خریدار یا خریداران صادر می‌شود. همچنین هزینه‌های انبارداری و سایر هزینه‌های مربوط به انبار نیز از زمان ورود کالا به انبار تا زمان انجام معامله در بورس، به انباردار پرداخت می‌شود.

خریداران نیز به انبار مراجعه کرده و با ارایه قبوض انبار خود، کالای مورد معامله را از انبارهای مورد پذیرش بورس دریافت می‌نمایند. پرداخت هزینه‌های مربوط به انبارداری نیز از زمان انجام معامله در بورس تا مراجعه به انبار جهت تحویل کالا، بر عهده خریدار (مالک جدید کالا) می‌باشد که با انباردار تسویه می‌شود. از آنجایی که انبارها در قبال کمیت و کیفیت کالای تحویلی به خریدار مسئول هستند، لازم است تضامینی نزد بورس تودیع نمایند. این تضامین میزان اعتبار انبارها نزد بورس را مشخص می‌نمایند و انبارها بیش از اعتبار تعیین شده برای آن‌ها نزد بورس (که با مقدار تضامین آن‌ها مشخص شده است) نمی‌توانند کالا پذیرش نموده و قبوض انبار صادر نمایند.

نمودار ۱- سناریوی مورد نظر بورس کالا جهت اجرای آیین‌نامه ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی

۲-۳) تدوین دستورالعمل پذیرش انبارها و ضوابط آن در بورس کالا

این سناریو در جلساتی با حضور کارشناسان و مدیران بورس کالای ایران و نیز مدیران عامل برخی کارگزاری‌های فعال در حوزه کشاورزی بررسی شد و نسخه مقدماتی دستورالعمل اجرایی آن، تهیه و تنظیم شد.

سپس جلسات کارشناسی میان مدیران و کارشناسان بورس کالای ایران، برخی کارشناسان وزارت جهاد کشاورزی از معاونت‌های مختلف، مدیران و کارشناسان موسسه پژوهش‌های جهاد کشاورزی، کارشناسان و نمایندگان تشکل‌ها و اتحادیه‌های کشاورزی و برخی کارگزاران کشاورزی بورس کالای ایران برگزار گردید^۱. در این میان، جهت آشنایی بهتر با فرایند خرید تضمینی به صورت عملی، بازدید تیم اعزامی از بورس کالا، کارشناسان معاونت تولیدات گیاهی و کارشناسان موسسه پژوهش‌های وزارت جهاد کشاورزی، از سیلوی خرید تضمینی گندم واقع در شهرستان ورامین به عمل آمد.

۲-۴) شناسایی محصولات، استان‌ها و انبارهای پایلوت

یکی از دستورکارهای شرکت بورس کالا، استقرار نظام انبارداری و سامانه صدور قبض انبار است. در راستای این امر، جلسات متعددی با برخی انبارداران محصولات کشاورزی برگزار شده است. در ادامه از سوی کارشناسان معاونت تولیدات گیاهی وزارت جهاد کشاورزی، برخی کالاها همچون ذرت در استان کرمانشاه و دانه سویا در استان گلستان به عنوان پایلوت اجرای آیین‌نامه یادشده به بورس کالای ایران پیشنهاد شدند.

بورس کالا نیز بازدید از برخی انبارهای کشاورزی در این استان‌ها را در برنامه کار خود قرار داد. در این راستا تیم بازدید بورس کالای ایران شامل مدیران و کارشناسان مدیریت‌های مختلف و برخی کارگزاران حوزه کشاورزی، از انبارهای اتحادیه تعاونی روستایی و کشاورزی گرگان و نیز انبار شرکت توسعه کشت دانه‌های روغنی استان بازدید به عمل آورد و جزئیات فرایند استخراج گردید.

در اقدام بعدی، جلسه‌ای در استان کرمانشاه با حضور مدیران و کارشناسان بورس کالا، مدیر کل دفتر غلات و محصولات اساسی وزارت جهاد کشاورزی، رئیس سازمان جهاد کشاورزی کرمانشاه، تشکل‌های کشاورزی این استان، کشاورزان پیشرو و نیز مسئولین سازمان تعاون روستایی و اتحادیه‌های تعاونی روستایی و کشاورزی برگزار گردید و در ادامه از برخی انبارهای خصوصی ذرت و انبار شرکت توسعه کشت ذرت و اتحادیه تعاونی روستایی زالوآب، بازدید به عمل آمد و توافقاتی میان بورس و نهادهای مذکور صورت گرفت.

در همین راستا، بورس کالای ایران برای پذیرش انبارهای مذکور اقدام به تدوین دستورالعمل پذیرش انبارها و نحوه نظارت بر فعالیت آنها و نیز تدوین ضوابط فنی و معیارهای پذیرش انبارها در بورس، نموده است و این دستورالعمل و ضوابط فنی با کارشناسان مختلفی از سازمان ملی استاندارد، کارگزاران، برخی کارشناسان وزارت جهاد کشاورزی و مدیران و کارشناسان بورس مورد بررسی قرار گرفته است.

^۱ دستورالعمل مذکور طی ۲۰ جلسه کارشناسی تقریباً ۳ ساعته، مورد بررسی قرار گرفت و نسخه نهایی آن استخراج گردید و سپس برای سازمان بورس و اوراق بهادار و معاونت‌های مختلف وزارت جهاد کشاورزی جهت اخذ اظهار نظر ارسال شد.

در راستای اجرای دستورالعمل مذکور، برخی محصولات با توافق بورس کالا و وزارت جهاد کشاورزی به عنوان محصولات منتخب برای اجرای سیاست قیمت تضمینی در سال آینده معرفی شده‌اند. محصول جو در دو استان تهران و اصفهان، دانه روغنی سویا در دو استان گلستان و مازندران، دانه روغنی کلزا در استان گلستان، محصول ذرت در استانهای خوزستان، فارس و کرمانشاه، سیب زمینی در استان همدان و پیاز در استان اصفهان، محصولاتی هستند که برای اجرای این طرح در سال ۱۳۹۳ در نظر گرفته شده‌اند. به این منظور جلسات توجیهی و آموزشی با مسئولین سازمان‌های جهاد کشاورزی و مدیریت شهرستان‌ها در استانهای مذکور برگزار شد تا ضمن اخذ نظرات و پیشنهادات آنها، بتوان راهکارهای عملیاتی‌تری را استخراج نمود و مقرر شد انبارهای این استانها به بورس کالا معرفی شوند تا بورس کالا جهت پذیرش آنها اقدام نماید.

در راستای شناسایی متولیان انبارها و نهادهای مرتبط با این موضوع، برخی تعاملات با انجمن سیلوداران صورت گرفته است که فرایندهای دیگری نیز جهت شناسایی سیلوه‌ها در استانها منتخب پیش‌بینی شده است. در حال حاضر نیز کمیته اجرایی امور انبارها با همکاری اداره انبارها در بورس کالا، پیگیری امور مربوط به شناسایی، پذیرش و سایر امور مرتبط با انبارها را برعهده دارد.

۲-۵) فرهنگسازی و بسترسازی رسانه‌ای در خصوص اجرای ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری

در راستای بسترسازی این موضوع و معرفی هرچه بیشتر و بهتر فرآیند عملیاتی اجرای آیین‌نامه ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، پس از جلساتی که در استان تهران برگزار شد، جلسات آموزشی و توجیهی نیز در استان‌های همدان، خوزستان، گلستان، مازندران و اصفهان برگزار شد که در آنها به رفع ابهامات و پاسخ به سوالات کارشناسان و مدیران شهرستان‌ها در استان‌های مذکور، کشاورزان پیشرو در کشت محصولات منتخب در استان‌ها، نمایندگان اتحادیه‌ها و تشکل‌های کشاورزی در استان‌ها و... پرداخته شد. همچنین به جرات می‌توان گفت که بیش از ۴۰ درصد فعالیت رسانه‌ای بورس کالای ایران به این موضوع پرداخته شد تا بستر لازم برای توسعه معاملات محصولات کشاورزی در این بورس فراهم گردد.

۲-۶) شناسایی انبارها در استان‌های منتخب

طی مذاکرات انجام شده با وزارت جهاد کشاورزی، مقرر شد سازمان‌های جهاد کشاورزی استان‌های منتخب، انبارهایی که حائز شرایط تعیین شده از سوی بورس هستند را جهت بررسی و پذیرش در بورس کالا، معرفی نمایند. تعداد انبارهای معرفی شده در این استان‌ها به شرح ذیل می‌باشد:

✓ تعداد ۴۰ انبار جهت محصول سویا در استان مازندران؛

✓ تعداد ۸ انبار برای ذرت و ۷ انبار برای نخود در استان کرمانشاه؛

✓ تعداد ۲ انبار برای محصول جو در استان تهران؛

✓ تعداد ۲۱ انبار جهت محصول سیب زمینی در استان همدان؛

✓ تعداد ۳۰ انبار جهت محصول ذرت در استان فارس؛

✓ تعداد ۶۲ انبار جهت محصولات سویا و کلزا در استان گلستان.

اقدام بعدی بورس کالا در این راستا، بررسی شرایط انبارهای معرفی شده و سپس پذیرش آنها می‌باشد.

۲-۷) پیگیری تخصیص اعتبار مورد نیاز برای اجرای این قانون

از دیگر اقدامات انجام شده در این راستا، پیگیری تخصیص بودجه برای اجرای این قانون در استان‌های منتخب توسط بورس کالای ایران می‌باشد که این موضوع از طریق وزارت جهاد کشاورزی و نیز مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی پیگیری شد که تاخیر در اعلام این موضوع از سوی دفتر بودجه معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی وزارت جهاد کشاورزی، سبب عدم تخصیص اعتبار مورد نیاز برای اجرای سیاست قیمت تضمینی گردید.

۳. ارائه ابزارهایی برای مدیریت نوسانات قیمتی

بورس کالا بر اساس راهبرد شماره ۴ برنامه استراتژیک خود، تعریف قراردادهای آتی بر روی دارایی‌های پایه محصولات کشاورزی همچون ذرت دانه ای، کنجاله سویا، زیره و زعفران را در دستور کار خود قرار داده است. بر همین اساس مطالعات گسترده‌ای انجام گرفت و در مرحله نخست ذرت، کنجاله سویا و زیره واجد شرایط لازم برای استفاده در قراردادهای آتی شناخته شدند. در این میان امیدنامه زیره و کنجاله سویا در هیات پذیرش بورس کالای ایران مورد پذیرش واقع شده‌اند و ذرت نیز در نوبت پذیرش قرار دارد. نوسانات شدید قیمتی در حوزه خوراک دام و انواع گوشت طی سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ در نبود قراردادهای آتی محصولات کشاورزی اتفاق افتاد حال آن که در صورت وجود معاملات قراردادهای آتی، خسارت سنگینی که طی مدت یاد شده هم به مصرف کنندگان و هم به تولیدکنندگان وارد شد، می‌توانست بسیار کمتر باشد. با توجه به نوسان نسبتاً زیاد قیمت‌ها در حوزه محصولات کشاورزی، راه اندازی قراردادهای آتی کمک زیادی به پوشش ریسک فعالان بازار این کالاها در کشور از جمله کشاورزان، اتحادیه‌های تولیدی و صنعتی کشاورزی و واردکنندگان محصولات کشاورزی خواهد کرد. برای مثال با راه‌اندازی قراردادهای آتی ذرت و کنجاله سویا بیش از ۴۵ هزار عضو اتحادیه‌های تولیدی مرغ و تخم مرغ و نیز دامداران می‌توانند قیمت خوراک مورد نیاز خود را تا چند ماه آینده تثبیت نموده و دغدغه‌ای بابت تغییر قیمت خوراک که حدود ۷۰ درصد هزینه‌های تولید آنها را تشکیل می‌دهد، نداشته باشند. این موضوع با کاهش ریسک نوسانات قیمت امکان برنامه ریزی میان مدت و بلندمدت را برای کشاورزان و فعالان این بخش فراهم می‌آورد. در این راستا تعاملات بسیاری با ذی‌نفعان و فعالان بازار محصولات فوق الذکر در سطوح مختلف انجام شده است. یکی از عوامل اصلی موفقیت این قراردادها، آموزش و فرهنگسازی جهت راه اندازی آنها می‌باشد که بورس کالا برای این موضوع نیز فعالیت‌های بسیاری را برای ذی‌نفعان و فعالان بازار انجام داده است. برخی از مزایایی که برای قراردادهای آتی متصور است عبارتند از:

- ✓ پوشش ریسک مناسب جهت مقابله با نوسانات قیمتی؛
- ✓ کشف قیمت شفاف؛
- ✓ انتشار اطلاعات قیمتی در سرتاسر کشور؛
- ✓ جلوگیری از نوسانات قیمتی به علت ناقص بودن جریان اطلاعات قیمتی و

۴. توسعه بازار نقدی محصولات کشاورزی

انجام معاملات نقدی محصولات کشاورزی یکی از کارکردهای بورس کالا است با این حال در ایران، همچنان معاملات حوزه کشاورزی در بورس کالا بسیار پایین تر از ظرفیت بالقوه آن است. بورس کالای ایران در سالهای اخیر مجموعه ای از اقدامات نهادی و اجرایی برای ارتقاء این ظرفیت داشته است که برخی از آنها که در راستای توسعه بازار محصولات کشاورزی بوده است عبارتند از:

- ✓ تعامل و هم اندیشی با فعالان بازار، مسئولین وزارت جهاد کشاورزی و انجمن ها و اتحادیه های صنعت طیور؛
- ✓ تعامل و هم اندیشی با فعالان بازار و مدیران کارخانجات روغن کشتی؛
- ✓ تعامل با فعالان بازار و مسئولین وزارت جهاد کشاورزی در خصوص محصولاتی همچون پسته، زعفران، ذرت، دانه های روغنی، مرغ منجمد، تخم مرغ و ... ؛
- ✓ بازبینی دستورالعمل های ناظر بر فرایندهای بورس کالا در حوزه کشاورزی؛
- ✓ برگزاری جلسات و کارگاه های آموزشی مختلف در نمایشگاه های "بورس، بانک و بیمه" و "دام و طیور" در جهت فرهنگ سازی در مورد بازار سرمایه و بخش کشاورزی؛
- ✓ برگزاری جلسات آموزشی برای گروهی از مدیران و کارشناسان معاونت امور تولیدات گیاهی وزارت جهاد کشاورزی؛
- ✓ تدوین برخی استانداردها برای محصولات کشاورزی مورد پذیرش در بورس کالا؛
- ✓ تعامل با برخی شرکت های سهامی زراعی در شهرستان های مختلف جهت معرفی مزایا و کارکردهای بورس کالای ایران؛
- ✓ تعامل با اتحادیه های انبارداران و سیلوداران جهت پذیرش انبارها در بورس کالا؛
- ✓ تعامل با خانه کشاورز در خصوص شناسایی کشاورزان پیشرو.

پیشنهاداتی برای استفاده بهینه از ظرفیت‌های بورس کالا جهت توسعه بخش کشاورزی

بورس کالا در عین حال که تأثیر فراوانی بر ساختار اقتصادی کشور می‌گذارد، از فضای حاکم بر ساختار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور نیز متأثر می‌شود. نحوه تعامل نهادهای بخش کالایی کشور با بورس کالا، قوانین و مقررات وضع شده در این بخش و نحوه حضور دولت در اقتصاد از جمله مهم‌ترین عوامل تأثیر گذار بر فعالیتهای بورس کالای ایران می‌باشد. با توجه به این موضوع، برای بهره‌برداری هر چه بهتر از کارکردهای بورس کالای ایران جهت تحقق اهداف اقتصادی کشور و تقویت جایگاه داد و ستد محصولات کشاورزی در این بورس و به خصوص اجرای ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، پیشنهادات بورس کالا عبارتند از:

✓ الزام قانونی واردکنندگان جهت عرضه اولیه در بورس کالای ایران برای کشف قیمت عادلانه کالاهای وارداتی پایه‌ای کشاورزی؛

✓ عرضه کالاهای پایه‌ای تولیدی کشاورزی در بورس کالای ایران توسط تولیدکنندگان برای شفافیت نظام مالی و کشف قیمت منصفانه؛

✓ اطمینان بخشیدن به فعالان بازار در خصوص اعتبار سیاستهای دولت در بخش کشاورزی شامل:

○ اجرای ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی؛

○ اجرای ماده ۱۹ قانون نظام جامع دامپروری کشور مبنی بر فراهم نمودن زمینه‌های گسترش بورس کالاهای کشاورزی به محصولات دامی توسط دولت؛

✓ بررسی امکان ارائه معافیتهای مالیاتی جدید جهت ایجاد انگیزه برای حضور در بورس کالا و در عین حال جلوگیری از فرار مالیاتی منوط به انجام معاملات در بورس کالا؛

✓ هدایت سیاستهای حمایتی دولت از بخش کشاورزی از طریق مکانیسمهای بورس کالا همانند آنچه که در برزیل و هند اتفاق افتاده است؛

✓ گسترش فعالیت بورس کالا به کلیه نهادهای کشاورزی و دامی و فرآورده‌ها و محصولات آنها جهت تکمیل زنجیره ارزش در بورس کالا؛

- ✓ ایجاد انگیزه جهت حضور پررنگ فعالان بازار در بورس کالا با عواملی نظیر تعیین جوایز صادراتی محصولات کشاورزی از طریق بورس کالا و ارائه مشوقهای لازم جهت عرضه اولیه واردات محصولات کشاورزی در بورس کالا؛
- ✓ کمک به توسعه رینگ صادراتی جهت تبدیل شدن به مرجع قیمتی در محصولات کشاورزی و شفافیت معاملات شرکتهای صادراتی فعال در بخش کشاورزی؛
- ✓ معرفی انبارهای دولتی یا غیر دولتی معتبر (با امکانات و زیر ساخت های استاندارد) که وزارت جهاد کشاورزی امکان ضمانت تعهدات آنها را داشته باشد؛
- ✓ پیش بینی اعتبارات مورد نیاز جهت پرداخت مابهالتفاوت قیمت مورد معامله در بورس و قیمت تضمینی (موضوع ماده ۱۸ دستورالعمل اجرایی آیین نامه مادهی ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و ماده ۵ آیین نامه) در بودجه سنواتی؛
- ✓ اطلاع رسانی مناسب در خصوص ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و فرهنگ سازی آن در میان ذینفعان (کشاورزان، تشکل‌ها، کارشناسان وزارت جهاد کشاورزی و ...)
- ✓ حمایت از راه اندازی قراردادهای آتی محصولات نظیر ذرت، زیره و کنجاله سویا جهت مدیریت ریسک نوسانات قیمت، فراهم نمودن امکان برنامه ریزی بلندمدت برای کشاورزان و هدایت نقدینگی سرگردان جامعه به سمت تولید و از این‌رو بخش کشاورزی؛
- ✓ تأمین خطوط اعتباری بانکی از طریق بانک‌های مرتبط نظیر بانک کشاورزی و صندوق توسعه ملی به حوزه‌های کالایی برای تأمین مالی تولیدکنندگان جهت خرید و فروش محصولات در بورس کالا یا اعطای تسهیلات به تولیدکنندگانی که در بورس معامله می‌کنند؛
- ✓ شناسایی شرکتهای دولتی و غیردولتی که ظرفیت ارائه خدمات بازارسازی (بازارگردانی) در حوزه بازار محصولات کشاورزی را دارند.

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش : اقدامات انجام شده در خصوص گسترش معاملات محصولات کشاورزی در بورس
کالای ایران (با تاکید بر اجرای ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی)

(شماره ۹۳۲۰۳)

واحد سازمانی : مدیریت مطالعات اقتصادی و سنجش ریسک

نگارش:

- محبوبه اسکندری

ناظر علمی :

- رضا زمانی